

Jerzy Machnacz

"Scientia et religio :
Religionsphilosophische
Orientierungen : Festschrift für
Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz", red.
R. Kaufmann, H. Elbert, Dresden
2005 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 15/1, 230-232

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Scientia et religio. Religionsphilosophische Orientierungen.
Festschrift für Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz, red. R.
Kaufmann, H. Elbert, Dresden 2005, s. 521

Księgi pamiątkowe są wyrazami wdzięczności, życzliwości i uznania, składanymi jubilatowi przez przyjaciół i uczniów, a dla czytelnika okazją do zapoznania się z osobą i dorobkiem jubilata. Jednym z najbardziej znanych i cenionych filozofów katolickich, w obszarze nie tylko języka niemieckiego, jest Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz. Jej zainteresowania koncentrują się na szeroko rozumianej filozofii, wiele uwagi poświęca działalności wydawniczej i redakcyjnej. Z tego względu należy – zwłaszcza na wrocławskim Papieskim Wydziale Teologicznym – zwrócić uwagę na osobą i twórczość Gerl-Falkovitz. Dlaczego? Uczelnia katolicka – ze względu na swoje powołanie – musi być zawsze zainteresowana religią, racjonalnymi próbami przybliżenia jej istoty. I to jest powód pierwszy: katolickość uczelni. Powód drugi to ten, że ta uczelnia znajduje się we Wrocławiu, mieście związanym z Edytą Stein, żydówką i chrześcijanką, filozofem i zakonnica, współpatronką Europy. To właśnie Gerl-Falkovitz jest redaktorem naukowym krytycznego wydania dzieł wszystkich Edyty Stein (ESGA), zaplanowanego na 25 tomów, którego ukończenie przewidziano na rok 2008. W szeroko rozumianej filozofii uwaga Gerl-Falkovitz ogniskuje się na filozofii religii, od roku 1993 jest profesorem filozofii religii na Fakultecie Filozoficznym Politechniki w Dreźnie. Jest współwydawcą „Communio”, członkiem rady wydawniczej czasopism „Die Politische Meinung” i „Vierteljahrsschrift für Wissenschaftliche Pädagogik”, wiceprzewodniczącą Niemieckiego Towarzystwa im. Edyty Stein, członkiem kuratorium Fundacji Roberta Boscha, wiceprzewodniczącą Towarzystwa Gertrudy von Le Fort oraz redaktorem naukowym wydania dzieł wszystkich Romano Guardiniego (s. 443-445).

Gerl-Falkovitz opublikowała ponad 500 prac, wśród których są: monografie, eseje, artykuły, tłumaczenia i recenzje (s. 447-502). Trzeba mieć przed oczyma sytuację, w jakiej prowadzi ona działalność wydawniczą i pedagogiczną: pochodząc z głęboko katolickiej rodziny, pracuje w środowisku wyrzekającym się w większości jakiegokolwiek przynależności wyznaniowej. Stąd też podnoszą się podstawowe pytania: Na ile w takim środowisku można mówić o świętości? W jaki sposób można zachować istotowe określenie Świętości i Transcendencji w sytuacji otwartego dyskursu, intelektualnej tolerancji i paradygmatu neutralności? Jak kształtuje się w napięciu wywołanym przez naukę i religię problematyka ontologiczna, antropologiczna, teoriopoznawcza, etyczna? Trzeba zdawać sobie sprawę, że sytuacja religijna i intelektualna – bo tylko taka nas tutaj interesuje – jest zupełnie inna po obu stronach Odry. Jeśli tak jest, to nie jest to sprawa tylko

tamtej strony. Pytania i problemy dotyczące stosunku nauki i religii, wiedzy i wiary czekają na coraz głębsze zreflektowanie, odmiennosc lokalnych sytuacji może być tylko wzbogaceniem w próbie odpowiedzi na sytuację globalną. Dlatego też nie podejmuję się tutaj zreferowania czy omówienia poszczególnych prac, gdyż byłoby to przedsięwzięcie o charakterze wybiórczym, przesłaniającym bogactwo problematyki. W podziale podjętym przez redaktorów wskażę tutaj jedynie autorów zebranych prac, a są wśród nich znakomitości, i tematykę ich rozważań. Wydaje się, że taka prezentacja skłoni wielu do celowego sięgnięcia po tę księgę pamiątkową.

Redaktorzy podzielili nadesłane prace na pięć części:

– część I: *Filozofia i religia*: T. Rentsch, *Nowoczesna działalność naukowa i stare pytanie o Boga*; T. Rehbock, „Znieść wiedzę, aby otrzymać miejsce dla wiary”. *Uwagi do krytycznego uzasadnienia wiary religijnej*; J. Splett, *Ludzie bez religii?*; B. Casper, *Czas i czas mesjański. O fenomenie wydarzenia religijnego*; J. Rohbeck, *Od historii zbawienia do historii świata. „Histoire universelle” u Bossueta i Turgota*; H.R. Sepp, *Między ciemnością i światłem. Fenomenalność w „Der Wanderer und sein Schatten” Nietzschego*; G. Vergauwen, B. Hallensleben, *Odwrotna perspektywa*;

– II część: *Edyta Stein*: M. Pankoke-Schenk, *W służbie duchowego dziedzictwa E. Stein. H.B. Gerl-Falkovitz i Niemieckie Towarzystwo im. Edyty Stein*; A.U. Müller, *Elementy antropologii filozoficznej E. Stein. Filozoficzne podstawy pedagogiki w wykładach E. Stein z Münster 1932/33*; S. Binggeli, *Kobieca teologia maryjna z perspektywy E. Stein*; U. Dobhan, *E. Stein jako interpretatorka Teresy z Ávila*;

– III część: *Romano Guardini*: M. Nicoletti, *O stosunku religii do polityki Romano Guardiniego*; U. Ferrer, *O nauce cnoty Romano Guardiniego*; E. Pregardier, Mooshausen. *O pozaakademickiej działalności Jubilatki. Prezentacja kręgu przyjaciół Mooshausen*;

– IV część: *Studia z antropologii i etyki*: H. Maier, *Co nie rozumie się samo przez się. Państwo i cnoty jego obywateli*; B. Irrgang, *Cyborg jako nadczłowiek F. Nietzschego? Uwagi o syndromie posthumanizmu*, H.U. Wöhler, *Filozoficzne poszukiwanie szczęścia w średniowieczu. Impresje historyczne*; C.M. Wulf, *Humor i wdzięczność. Fenomenologiczne rozważania dotyczące dwóch zapomnianych cnót*; V. Ranff, *Smutek tego świata i smutek miły Bogu u J. Cassiana i H. von Bingen*; B. Beckmann-Zöller, „Święta Rodzina”? *Jezus w swojej „naturalnej” rodzinie i jego nauka o „prawdziwych krewnych” z odniesieniem do Buddy*;

– V część: *Prace interdyscyplinarne*: M. Setz, *Męczeństwo w teologii ewangelickiej*; A. Kleinewefers, „Przez całą wieczność istnieje tylko jedna miłość, ta pochodząca z nieba”. *G. von le Forts, „Plus ultra” – interpretacja*.

Wszystkim zainteresowanym stosunkiem filozofii do religii, życiem i twórczością Edyty Stein oraz Romano Guardiniego, problematyką antropologii i etyki należy polecić książkę pamiątkową ku czci H.B. Gerl-Falkovitz.

ks. Jerzy Machnac

R. Schaeffler, *O języku modlitwy*, tł. G. Sowinski, wstęp kard.
M. Jaworski, wyd. ZNAK, Kraków 2007, s. 180

Richard Schaeffler jest znany polskiemu czytelnikowi z publikacji *Filozofia religii*, która ukazała się w tłumaczeniu polskim w Częstochowie w 1989 r. Niemiejsza książka, druga przetłumaczona na język polski, jest próbą filozoficznego objaśnienia fenomenu modlitwy w życiu człowieka. Autor jako filozof chce patrzeć na modlitwę w jej specyfice języka, a każdy język składa się z dwóch części: słownika i gramatyki.

We wprowadzeniu do książki kard. M. Jaworski wymienia trzy aspekty modlitwy: 1. modlitwa jako czynność językowa pozwalająca człowiekowi wejść w korelację z Bogiem tworząc wspólną historię Boga i człowieka; 2. modlitwa, która konstytuuje historyczną tożsamość podmiotu i nie alienuje podmiotu; 3. modlitwa pozwalająca poznać nam rzeczywistość Boga. To poznanie jest doświadczeniem obcowania z podstawowym „Ty” człowieka. Modlitwa zawsze prowadzi do tego, aby w zmieniających się okolicznościach życia rozpoznać Boga i Jego działanie: „To jest imię moje na wieki i to jest moje zawołanie na najdalsze pokolenia” (Wj 3,15).

Książka R. Schaefflera o języku modlitwy jest racjonalną odpowiedzią na pytanie: po co się modlić? Dzisiaj wydaje się, że modlitwa jest tylko prośbą o rzeczy tego świata i nie jest skuteczna, bo nie realizuje naszych oczekiwań. Przed człowiekiem jawią się nowe perspektywy dawniej nieznane, dziś prawie nieograniczone możliwości przede wszystkim techniczne. Człowiek staje się niejako „wszystkomogący”. Wobec tego modlitwa jest zbędnym przeżytkiem. A jednak, jak udowadnia Richard Schaeffler, właściwie pojęta modlitwa jest fundamentem prawdziwego, pełnego bycia podmiotu – osoby. Autor przekonuje że modlitwa jest skuteczna, że sprawia suwerenną podmiotowość człowieka, że jest historią Boga i historią ludzkiego życia, że nie jest następstwem przypadków. Życie religijne nie jest zbiorem nakazów i zakazów, ale jest szukaniem oblicza Boga i dążeniem do wierności. Autor stara się pokazać, że modlitwa posiada swoistą strukturę językową, na którą składają się: wezwanie oraz sekwencji zdaniowych. Wezwanie, czyli aklamacja, jest wzywaniem imienia Boga, nie jest informowaniem Boga, ale działaniem językowym, dzięki któremu modlący nawiązuje relację z Bogiem. Człowiek może wzywać Boga, bo Bóg powiedział człowiekowi swoje imię (s. 27-46).